

Editör'den...

Post modern dünyada genel olarak değişen insan ilgileri onun bilimlere yaklaşımında yeni alanları gündeme getirmektedir. Uzunca bir süredir doğa bilimlerinin hâkimiyetinde ilmi faaliyetlerini sürdüren insan, son zamanlarda, ilgisini beşeri bilimlere daha fazla yöneltmiştir. Bu bağlamda, özellikle tabiat bilimlerinin güdümünden çıkmış olan psikoloji, insanı fizikî-fizyolojik yönünden ziyade beşerî-manevî özellikleriyle kucakladıkça daha büyük iltifat görmektedir. Modernizm ve teknolojinin haz ve hız ortamında boğulan insan, haklı olarak çıkış yolu aramış ve kurtuluşun insanî dünyada olduğunu görmeye başlamıştır. Bu arayış insanı psikolojiye ve onun alt dalı olan Din Psikolojisine yöneltmiştir.

Profesyonel anlamda yeni olan psikoloji ve daha yeni olan Din Psikolojisi, ilgi merkezi olarak ortaya çıkarken insanlık için geleceğin bilimi olmanın işaretlerini vermektedirler. Batıda bir asrı, Türkiye'de ise yarım yüzyılı aşkın bir geçmişe sahip olan Din Psikolojisi, sessiz ve durgun geçirdiğı yılları telafi etmek için çalışmasına ivmeli bir yükseliş göstermektedir.

Pratik anlamda insanın bu alana ihtiyacının somut olarak ortaya çıkması, trikotillomani, kumar bağımlılığı, anoreksiya, bulimia, insomnia, narkolepsi kleptomani, obsesif-kompulsif bozukluk, alzheimer hastalığı, panik atak, beden-imaj bozukluğu, cinsel işlev bozukluğu, sosyal fobi, psikoz ve anksiyete bozuklukları gibi hastalıkların artışıyla daha da belirgin bir hal almıştır. Hızla yaygınlaşan ve insanlık için korkunç denebilecek boyutlara ulaşan, ancak henüz farkına tam olarak varılamayan bu hastalıkların çözümünü sadece biyolojik-fizyolojik zeminde aramak, insanı hak ettiği yere koyamamak ve onu bir bütünlük içerisinde anlayamamaktan kaynaklanmaktadır. Bu eksiğı fark etmeye başlayan insan, çözümü insanî olanda, psikolojide ve Din Psikolojisinde aramaktadır.

İçinde bulunduğumuz koşullarda Din Psikolojisi, mevcut birikimi iyi değerlendirip, geleceğe doğru, insanın hizmetinde emin adımlarla ilerlerse onun hak ettiği yere ulaşmasını hiçbir güç engelleyemeyecektir. Çünkü din, dünyevileşmenin sarstığı, hırpaladığı ve aslı çizgisinden uzaklaştırdığı bireyi, insanî alana çekmek, ulvî olana yöneltmek ve hakika-

tini yaşamasını sağlamak için, onun hayatında varlığını daha güçlü bir şekilde hissettirmeye başlamıştır.

Bu sayıda sunduğumuz Yapıcı'nın çalışmasında sekülerizm süreciyle dinin sonunun geldiği yönündeki yaklaşımların Türk gençliği açısından geçerli olmadığı, özellikle bireysel-ruhsal fonksiyonlarıyla dinin daha kuvvetli bir şekilde bireysel bilinci, buradan hareketle de sosyal ilişkileri etkilemeye devam ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Peker, araştırmasında Kur'an'ın, insanı inanç, düşünce, duygu ve davranışlarıyla bir bütün olarak ele aldığı; akıl, kalp ve davranış üçgeninde insanın özelliklerini şekillendirmeye çalıştığını ifade etmektedir.

Ayten, bir çalışmasında Arap ülkelerinde İslâmî Psikoloji ve Din Psikolojisi çalışmaları hakkında alanyazında çok rastlamadığımız değerli bilgiler verirken; diğer bir çalışmasında genç bireylerin kimlik statüleri ile dindarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin nasıllığı; kimlik statülerinin cinsiyet ve yaş gibi demografik değişkenlere göre ne tür bir farklılık gösterdiği konusunu incelemektedir.

Bir inanç gelişim ölçeği geliştirme çabasıyla yola çıkan Ok, böylesine ince ve hassas bir konuyu, sabır ve beceri isteyen bir araştırmayla okuyucuya sunmaktadır.

Kuşat, ibadetlerde niyet konusunu ahlakî gelişim düzeyi üzerinden tartışmakta; Zavalsız ise din değiştirmenin psiko-sosyal kodlarını, din değiştiren bireyin çocukluk ve ergenlik dönemi aile ilişkileri başta olmak üzere birçok etkenin doğrudan ya da dolaylı tesirini vurgulamaktadır.

Dinsel/pastoral danışmanlık konusunda, özellikle Batı bilim çevrelerinde gerçekleştirilen bilimsel araştırmaların tarihi ve literatürünü iki bölüm halinde alana kazandıran Koç, bu çalışmasıyla bize geniş bir doküman sunmaktadır.

Gazali'nin İslam filozoflarını tekfir etmesini yükleme kuramları açısından değerlendiren Seyhan, Gazali'yi tekfire götüren nedenleri, sosyal psikolojideki "sağduyu psikolojisi" ve "uygun çıkarsamalar kuramı" ile açıklamaya çalışmaktadır.

Elinizdeki dergi bu alandaki ilerlemenin ve gelişmenin bir göstergesi niteliğindedir. Din Psikolojisi özel sayısı olarak hazırladığımız dergimizi, Din Psikolojisinin Türkiye'deki öncülerinden Kerim Yavuz'a armağan ediyoruz.

Prof. Dr. Hasan Kayıklık

Prof. Dr. Kerim Yavuz'u Anarken...

Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi'nin Din Psikolojisi'ne tahsis ettiği-miz bu sayısında, alana büyük katkıları olan değerli hocamız Prof. Dr. Kerim Yavuz'u anmak ve onu kısaca tanıtmak istiyoruz. Akademik hayatımızın şekillenmesinde önemli desteklerini gördüğümüz Hocamıza saygılarımızı sunuyoruz.

Hayatı:

Prof. Dr. Kerim Yavuz 1941 Antalya / Elmalı doğumludur. İlk ve orta öğrenimini Antalya'da tamamlamış, 1966 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun olmuştur. 1967 yılında devlet bursuyla doktora eğitimi için Almanya'ya gönderilen Yavuz, 1973 yılında Albert Ludwig Üniversitesi'nde, "*Der Islam in Werken Moderner Türkischer Schriftsteller*" (Modern Türk Yazarlarının Eserlerinde İslam) isimli teziyle doktorasını bitirmiştir. Ardından 1974 yılında Türkiye'ye dönen Yavuz, Atatürk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi'nde asistan doktor unvanıyla akademik yaşamına başlamıştır. Aynı üniversitede Din Psikolojisi ve Din Eğitimi Anabilim Dallarının kuruculuğunu üstlenmiştir. 1979 yılında, "*Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*" adlı çalışmasıyla doçent olan Yavuz, 1989 yılında "*Psikanalizde İlk Dini Gelişmelerin Değeri*" isimli teziyle profesör unvanını almıştır. 1990 yılında Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne öğretim üyesi olarak atanan Yavuz, 1994 yılında Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne atanmış daha sonra aynı fakültede üç dönem dekanlık yapmış, bu arada Felsefe ve Din Bilimleri bölüm başkanlığını yürütmüştür. 2008 yılının Ekim ayında resmen emekli olsa da Din Psikolojisi alanında çalışmalarına devam etmektedir.

Yayınlanmış Çalışmaları:

Kitaplar:

- *Der Islam in Werken Moderner Türkischer Schriftsteller*, 1923-1950. (Doktora Tezi)
- *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1983 (Kitabın üçüncü baskısı 2012 yılında Boğaziçi Yayınları arasında çıkmıştır).
- *Psikanalizde İlk Dini Gelişmelerin Değeri*, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum, 1987.
- *Eğitim Psikolojisi*, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri, 1991.
- *Çocuğun Dünyası ve Gelişme*, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992.
- *99 Soruda Çocuk ve Din*, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994.
- *Günümüzde Din Eğitimi*, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Adana, 1998.
- *Günümüzde İnancın Psikolojisi*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 2013.

Kitap Bölümleri, Bildiriler ve Makaleler:

- "Prophet Muhammed Und Der Islam", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4, Erzurum, 1980.
- "Din Psikolojisinin Işığı Altında Din Eğitiminin Değerlendirilmesi ve Metodik Teklifler", *Atatürk'ün 100. Doğum Yılında Türkiye'de I. Din Eğitimi Semineri*, İlahiyat Vakfı Yayınları, Ankara, 1981.
- "İlköğretimde Din Eğitiminin Karşılaştığı Bazı Problemler", *Uluslararası I. İslâm Araştırmaları Sempozyumu (16-18 Eylül 1985)*, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 1985.
- "Edebî Bir Eserde Yazarın İç Dünyasının Dışa Yansıması", *Milletlerarası Türkoloji Kongresi*, V. İstanbul Türk Edebiyatı, 23-28 Eylül 1985.

- "Dini İnancın Gelişmesinde Nativizm ve Tecrübecilik Problemi", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7, Erzurum, 1986.
- "Allgemeine Überlegungen und Vorschläge zur Religiösen Unterweisung für Schüler Islamischen Glaubens", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8, 1988.
- "Das Jesus Bild in den türkischen Schulbüchern", in Johannes Lahneman (hrsg) *Welt- religionen und friedenserziehung*, Hamburg, Brandt, 1989.
- "*Die Entwicklung der Religionspsychologie in der Türkei*" 1992.
- "Şiirleri İçinde Akşemseddin'in Tasavvuf Dünyasına Psikolojik Yaklaşımlar", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/2, 2001.
- "Yunus Emre'nin Kişiliğinde İnsanın Kendini Bulması", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1/1, 2001.
- "Günümüz İnsanları ve Dini Görüntüler", *Yeni Bir Geleceğe Hazırlanırken İnsan ve Din*, Adana, 2002.
- "Probleme der religiösen und kulturellen Erziehung in der multireligiösen und interkulturellen Familie und Gesellschaft", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2/2, 2002.
- "Din ve Güven", F. Erdem (ed.), *Sosyal Bilimlerde Güven* içinde, Vadi Yayınları, Ankara, 2003.
- "Arayış İçindeki Karacaoğlan'ın Dini Beklentisi", *III. Uluslararası Çukurova Halk Kültürü Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildiriler*, Adana Valiliği Yayınları, Adana, 1999.
- "Probleme der religiösen und kulturellen Erziehung in der multireligiöskulturellen Familie und Gesellschaft", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2/2, 2002.
- "Din Psikolojisinin Araştırma Alanları Dergisi", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Erzurum, 1982.
- "Din Psikolojisinde Metod Meselesi ve Yeni Gelişmeler", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5, Ankara, 1982.

- "Eğitim Psikolojisi Üzerine", H-Hans Groothoff, (Çev. Kerim Yavuz), Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 6, Erzurum, 1986.
- "Din Psikolojisi Maddesi" , Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi 9, TDV Yayınları, İstanbul, 1994.

Kendisinden aldığımız bilgiye göre Prof. Dr. Kerim Yavuz "*Psikanalizde Çığır Açan Freud, Jung ve Adler'in Dine Yaklaşımı*" ve Ziya Dalat'tan tahkiki tercüme şeklinde "*Kur'an'da Din Psikolojisine Giriş*" isimli çalışmalarını yayına hazırlamış bulunmaktadır.

Bilimsel Yönü:

Prof. Dr. Kerim Yavuz'un, Din Psikolojisinin konusu ve yöntemi hususunda yaptığı kuramsal çalışmalar, Türkiye'de bu alanın ne olduğu ve nasıl bir yöntemle çalışmaların gerçekleştirileceği konusunda aydınlatıcı olmuştur. Bu anlamda o, Din Psikolojisinin öncülerindedir. Kuramsal ve nitel çalışmaları daha fazla tercih etmesiyle birlikte "Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi" isimli çalışmasıyla alan araştırmalarının da Din Psikolojisinde önemli olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte Yavuz'un istatistiki çalışmalara pek sıcak bakmadığı rahatlıkla söylenebilir. Aslında onun hoşlanmadığı çalışma tipi sadece sayılara indirgenen pozitivist-davranışçı yöntemdir. İnsan ruhunun rakamlarla ifade edilemeyeceğini ya da sayılara sığmayacağını sıklıkla dile getiren Hocamızın "Asıl olan rakamların arkasına ulaşmak, yorumlama yapabilmektir." şeklinde kullandığı ifadeler dikkat çekicidir. Kuşkusuz burada onun Alman Din Psikolojisi geleneğindeki anlayıcı eğilimi kuvvetlice içselleştirdiğinin işaretlerini görmekteyiz. "Anket ve istatistik insanın iç dünyasına açılan yollardan sadece birisidir. Ancak pek güvenilir bir yol değildir." sözüyle o, nicel çalışmaları reddetmemekte, bununla birlikte bu tür çalışmaların inancın psikolojisini tespit ve tahlil etmede yetersiz olduğunu sıklıkla vurgulamaktadır.

Prof. Dr. Kerim Yavuz'un Din Psikolojisi araştırmalarında gösterdiği mükemmeliyetçi ve titiz tavır, alanda çalışan gençlerin kendisine yaklaşma hususunda ihtiyatlı davranmalarına yol açmıştır. Ancak o, alana hizmet etmek isteyen araştırmacılara rehberlik yapma ve destek olma hususunda hiçbir fedakârlıktan kaçınmamıştır. Ona göre Din Psikolojisi alanında çalışmak devlete ve millete karşı bir vefa ve vatandaşlık borcudur. Bu borcun güzelce ödenmesi gerekir. Aslında onun mükemmeliyetçiliğinin ardında Alman ekolünde yetişmesinin yanı sıra, belki de daha fazla bu düşünce belirleyici olmuştur.

Din Psikolojisinin yanı sıra Din Eğitimi ile de ilgilenen Prof. Dr. Kerim Yavuz, Din Eğitimi anlayışını din ve gelişimsel Din Psikolojisi temeli üzerine inşa etmiştir. Ona göre Din Eğitimin hedefi, bireyin derûni hürriyetine ve ruhî dengesine kavuşmasını, kendi kendisiyle olabilmesini, sorumluluk duygusunu hissedebilmesini, geçmişten intikal eden ortak değerleri duyabilmesi ve onlara sahip çıkabilmesini sağlamaktır. Din Eğitimi araştırmalarında da mükemmeliyetçiliğin yanında dinî hassasiyet ve korumacı tavrın öne çıktığı görülmektedir.

Prof. Dr. Kerim Yavuz, hem Din Psikolojisi hem de Din Eğitimi alanında yüksek lisans ve doktora düzeyinde çok sayıda araştırmacı yetiştirmiştir.

Prof. Dr. Hasan Kayıklık
Doç. Dr. Asım Yapıcı